
Den fantastiske Mikkel Rev

INTERVJU

CHARLOTTE LUNDE

charlottelunde@me.com

Smilet er lurt og rekken av rampestreker lang. Det er også karrieren, men lege og jurist Aslak Syse påstår at han alltid bare har ønsket å være nest best.

Foto: John Trygve Tollefsen

Med et litt sammenknepet blick og et reveaktig, men vennlig smil står Aslak Syse utenfor restaurant Lorry i Oslo med en rød, solbleket caps. Han har kjørt rett fra sommerhytta til vårt møte og lurert nå på om vi skal sitte inne eller ute. Men først må han ta en telefon og ordne en resept til noen han kjenner. 1968-generasjonens kanskje best utdannede ga seg etter 20 år som kliniker for å bli jurist. Nå praktiseres legegjerningen bare for familie og nære venner.

– Etter så mange år som kliniker, savner du å være lege?

– Svaret på det er at jeg stort sett hele mitt liv har syntes at det har vært best å drive med det jeg driver med til enhver tid. Folk fra jussen spør om jeg angrer på at jeg var lege i så mange år. Nei, det gjør jeg slett ikke. Jeg hadde mange fine år som lege.

Han var på vei til å bli kirurg, men unngikk spesialiteten for å slippe å havne i en éndelt vaktturnus ved Kirkenes sykehus der han bodde med familien. Etter mange år som overlege i psykisk helsevern for psykisk utviklingshemmede (HVPU) ble han opptatt av velferdsrett og begynte på jusstudier.

– Jeg hadde jobbet lenge som lege, med politikk og kultur. I fire år var jeg leder i Finnmark SV, men hadde også vært småbarnsfar i mange år da jeg bestemte meg for å starte på jussen i godt voksen alder. Det å da skulle hevde seg i konkurranse med dem som aldri hadde vært utenfor juridisk fakultet de siste 20 åra var en spesiell utfordring. Det er vel den gangen jeg har vært mest i tvil om jeg hadde spent buen for høyt, medgir 77-åringen. Han ser et øyeblikk alvorlig ut, men det lure smilet og det smale blikket er raskt på plass.

– Det ville ha passa mitt gemytt ganske dårlig å *tutle til sia* og kanskje havne som byråkrat i en eller annen kommune.

«Hvis jeg er nesten best, er det greit nok. De beste er for flinke. I idrett satsa jeg alltid på å være nederst i den beste tredjedelen»

– Er du elitistisk?

– Nei, men jeg liker å være nesten best. Hvis jeg er nesten best, er det greit nok. De beste er for flinke. I idrett satsa jeg alltid på å være nederst i den beste tredjedelen. I det sjiktet har man trent bra og gjort en avveining mellom innsats og utbytte, konkluderer Syse. Han har selvsagt drevet med friidrett også – og løpt maraton på to timer og femti minutter. Blank.

Hinderløp på Nozinan

Om utbyttet var godt nok i forhold til innsatsen den gangen han løp 3 000 meter hinder på 25 mg Nozinan, er likevel tvilsomt. Historien er legendarisk. Ilddåpen for turnusleger på Kirkenes sykehus i 1974 var å ta med en bløtkake som påskjønnelse til kollegene etter den første appendektomien. Aslak Syse og turnuslegen ved sykehuset, som også var en god barndomsvenn, hadde vært konkurrenter i mange år. Etter å ha operert ut sin første appendix sammen med Syse serverte barndomsvennen hjemmelaget kake dagen etter inngrepet – slik tradisjonen var. Han la bare til en liten overraskelse, vel vitende om at han skulle konkurrere med Syse i hinderløp litt senere på ettermiddagen.

– Jeg husker at han hadde pyntet kaka med non stop. Det var noen veldig fine og store rosa, forteller Syse. Men det var ikke non stop over hele – Syses kakestykke var pyntet med en 25 mg tablett med det beroligende legemiddelet Nozinan. Syse spiste både kakestykket og det han trodde var en rosa non stop, og løp likevel sine 3 000 meter.

– Jeg kunne jo ikke finne på å tru at de hadde gjort noe sånt. Jeg følte meg litt rar, husker Syse. Det viktigste var likevel å vinne over vennen. Det gjorde han.

– Noen prøvde å gi meg utfordringer jeg ikke skulle tåle.

Men så borer han det smale blikket i undertegnede:

– Du, dette her må ikke bli en sånn anekdotisk greie!

Akkurat den oppfordringen er det vanskelig å følge. Undertegnede mor var kjæreste med Syse på 1960-tallet og internt snakkes det fremdeles om den gangen han besøkte familiehytta på Sørlandet. Hytta var nymalt og pyntet med en livbøye i samme farger som hytta med stedsnavnet «Ronna» malt med glade og sirlige bokstaver. Etter Syses visitt hadde o-en fått en strek over seg, og hytta hadde plutselig fått et litt mindre idyllisk navn. Hyttas eier og undertegnede morfar var politimester og ikke av den lattermilde typen, men Syse har aldri vært spesielt redd for autoriteter.

Foto: John Trygve Tollefsen

En annen verserende historie er at Syse en gang fikk det for seg at bjørneskinnsluene til de danske soldatene foran Amalienborg slott i København skulle sprayes med deodorant. Som tenkt, så gjort. Og det ble ikke godt mottatt:

– Vi skulle spille konsert med Medicinsk Paradeorchæster, og vi var godt forberedt. Jeg var dirigent og prøvde å si at vi derfor ikke kunne kastes ut, men det hjalp ikke. Hele orkesteret ble pælma ut, minnes Syse.

Her kommer guttemusikken

Medisinstudiet syntes han egentlig var litt kjedelig og livsfjernt, så han tok ett år «fri» i 1968 og tok mellomfag idéhistorie og grunnfag musikk. Samme semester som han skulle ta en musikalsk opptaksprøve, døde faren, og han

møtte til prøven dårlig forberedt. Han skulle spille et klaverstykk og synge en romanse. På klaver hadde han valgt seg «Til våren» av Grieg, men sangen var det verre med.

– Hvilken romanse har du øvd inn? spurte opptakskomiteén. Jeg har ikke øvd inn noen romanse, svarte jeg, men jeg kan synge «Her kommer guttemusikken». Den kunne jeg godt fra Medicinsk Paradeorchester, så den sang jeg med stor innlevelse. De dro på smilebåndet, men slapp meg inn, forteller han.

Jussprofessoren innrømmer at han tidvis kan ha vært preget av protestatferd. Under Alta-aksjonene i 1981 mot storskala vannkraftutbygging havnet han ett døgn på glattcelle. Forelegget henger på veggen hjemme som et verdig diplom.

– Ja, det er jeg stolt av. Jeg var på rett plass på rett tid, følte jeg.

«Det er for galt at Gro Harlem Brundtland først fikk veldig honnør fordi hun gjennomførte utbygginga og så fikk hun honnør fordi hun angra på det»

– Hva tenker du om Alta-saken i dag?

– Det er veldig fint at du spør om det! For nå kan jeg endelig få på trykk noe jeg har lengtet etter å si: nemlig at det er for galt at Gro Harlem Brundtland først fikk veldig honnør fordi hun gjennomførte utbygginga og så fikk hun honnør fordi hun angra på det. Hun fikk både i pose og sekk i samme sak. Drøyt, synes den tidligere aksjonisten.

Anarkistisk livsholdning

Aslak Syse har et karakteristisk språk med tydelige a-ender, mye diftonger og en type uidentifiserbar slang. Han snakker ikke typisk Vinderen-sosiolekt, stedet han faktisk vokste opp.

– Nei, den måten å snakke på fjerna jeg meg tidlig fra for å skuffe familien, forteller han med et bredt smil.

– Jussprofessor Tove Stang Dahl lærte meg likevel at jeg måtte skrive mer konservativt. Det viste seg at den skriftlige syntaksen min ikke helt kledde talespråket mitt. Det var et klokt råd. Men jeg er veldig fornøyd med at *jentan* (døtrene og kona, red. anm.) snakker nordnorsk. De er jo født og har gått på skole der, oppgir Syse. Hans egne familierøtter er på farssiden fra et lite klyngetun på Vestlandet. Gården het Syse og lå i Ulvik i Hardanger. Faren var jurist og jobbet i rederi. Men hvis noen trodde han til slutt begynte på juss for å gå i sin fars fotspor, tar de feil.

– Jeg passet på å begynne på jussen etter at han var død, forteller Syse og legger til:

– Den gleden skulle han ikke få!

Aslak Syse ler, men utfyller med alvor:

- Vi hadde et kjøpt forhold. Han var prestesønn og styrte huset med for hard hånd.
- Det er vanskelig å vokse opp i skyggen av Holmenkollåsen. Det tar sin tid å normaliseres. Du får en protestglede før du faller til ro og er fornøyd med deg sjøl, sier Syse og pauser litt.
- Han var streng?
- Streng synes jeg ikke er så gærent, men far min var veldig regelstyrt.

Foto: John Trygve Tollefsen

- Du virker ikke som du liker at andre skal bestemme hvilke regler du skal følge?
- Nei! (latter).

Det viktigste han lærte hjemmefra var altså å ikke la seg styre. Ikke av noen.

- Det var nok ikke tilfeldig at jeg ble valgt inn for Anarkistisk universitetslag på Studenttinget, kommenterer han og smiler sitt beste revesmil:
- Jeg har alltid hatt en anarkistisk livsholdning, men med stor grad av selvkontroll.

Så hvorfor får vi assosiasjoner til Roald Dahls hovedkarakter i fortellingen om den fantastiske Mikkel Rev? Til 70-årsdagen hans laget kollegene et festskrift med følgende tittel: «cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt». Eller med andre ord: irriterende suveren.

I innledningen skriver forfatterne at Syse er raus og engasjert, men kompromissløs.

«Det er vanskelig å vokse opp i skyggen av Holmenkollåsen. Det tar sin tid å normaliseres. Du får en protestglede før du faller til ro og er fornøyd med deg sjøl»

- Jeg har alltid vært ærlig og tydelig. Da jeg var aktuell som instituttbestyrer på Institutt for offentlig rett, advarte jeg dem om at jeg var en tvangsnevrotiker og at det ville bli orden på butikken hvis de skulle ha meg. De valgte meg likevel, forteller Syse.
- Du tenker at du er en tvangsnevrotiker, altså?
- Jeg *tenker* ikke at jeg er det. Jeg *er* det. Men godt skjult.

Tjen folket og bli klokere

Prinsippene «tjen folket» og «bli klokere» har vært en ledetråd for hele karrieren. Som nestor innen helsejuss etablerte han faget velferdsrett. Han har også vært leder for landets første likestillings- og diskrimineringsnemnd. Engasjementet for de svakestes rettigheter gjorde at han allerede som medisinstudent ble leder for Norsk forening for kriminalreform (KROM), som ble stiftet i 1968. Kriminologiprofessorene Nils Christie og Thomas Mathiesen var faglige forbilder som han også hadde gleden av å jobbe med da han etter hvert ble ferdig jurist.

- Christie var opptatt av vanlige folk, langhåra livsstil og hadde stor toleranse. Han forsto mye av samfunnet. Thomas var kanskje mer en aktivist, sier Syse. De to professorene var begge norske intellektuelle som ikke var redde for å gå mot strømmen. Kanskje ikke så ulike Syse selv?
- Christie gjorde det på sin milde måte. Jeg har alltid måttet larme litt mer.
- Har du pådratt deg mange fiender opp igjennom?
- Jeg har helt sikkert krenka mange, men jeg kommer ikke på noen nå. Jeg tror ikke det handler om at jeg ikke har observasjonsevne, men folk fleiper med at jeg ikke har injurierende kraft.

Aslak Syse

Cand.mag. (idéhistorie, musikkvitenskap, sosiologi mellomfag og kriminologi grunnfag), 1971

Cand.med., 1972

Lege ved Kirurgisk avdeling, Kirkenes sykehus, 1973–80

Overlege i helsevern for psykisk utviklingshemmede, Finnmark, 1981–88

District Medical Officer i Mutoko, Zimbabwe, 1984–85

Dr.jur., 1996

Professor i rettsvitenskap fra 1997

Leder i Likestillings- og diskrimineringsnemnda 2005–09

Instituttleder, institutt for offentlig rett, 2010–13

Norsk representant i European Commission against Racism and Intolerance, 2013–22

Medlem i Sannhets- og forsoningskommisjonen 2018–23

De færreste er nok likevel klar over at til tross for en vital framtoning var han alvorlig syk under arbeidet med rapporten til Sannhets- og forsoningskommisjonen. Rapporten ble lagt fram i sommer, og Syse hadde da som eneste medlem en særuttalelse som rettet seg mot deler av rapporten. Der påpekte han at selv om han stilte seg bak rapporten, mente han at den var både «baktung og alderstung» og at det manglet noen viktige hensyn. I sitt 77. år framstår han derimot selv verken som baktung eller alderstynget. Han avviser at kreftsykdommen har gjort at han grubler mer.

– Nei. Jeg er en enkel sjel. Jeg er godt fornøyd. Jeg har vært ordentlig dødssjuk, ikke sant. Grønt kort til alle tjenester. Mange som opplever alvorlig sykdom, har fått mange kloke tanker og nytt syn på livet. Jeg har ikke fått noen nye tanker om livet. Jeg er bare fornøyd med at jeg er tilbake der jeg var. Ikke én eneste ny klok tanke, men jeg er svært fornøyd med den jobben de har gjort – og gjør – på Ullevål sykehus, sier Syse og legger til:

– Jeg er egentlig mer lei meg over å skulle miste muligheten til å se barnebarna, mer enn jeg er redd for å dø. Jeg har hatt et jævlig ålreit liv. Jeg kan egentlig ikke forvente så veldig mye mer enn det jeg har hatt, oppsummerer Syse.

Publisert: 2. november 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0649
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 3. juli 2026.